

BONES PRÀCTIQUES D'INNOVACIÓ DOCENT

1. Títol

Els valors i les actituds dels estudiants d'infermeria. El dossier d'aprenentatge durant les estades formatives clíniques. Estudi de cas

2. Universitat / Facultat

Universitat d'Andorra. Centre de Ciències de la Salut i de l'Educació

Universitat Rovira i Virgili. Departament de Pedagogia i Departament d'Infermeria

3. Equip de treball / Contacte

Aquesta investigació és fruit de la col·laboració entre els membres que conformen l'equip de treball i les corresponents universitats.

Hi ha una estreta col·laboració entre totes dues universitats en diversos àmbits: (1) àmbit educatiu, en les àrees d'infermeria i d'educació, amb l'elaboració de diversos treballs interuniversitaris, i (2) àmbit de recerca, amb la participació mútua en nombroses accions, formacions i en el programa de doctorat, així com en la direcció de tesis doctorals. En aquest àmbit de recerca, i en concret en la direcció de la tesi doctoral, és sorgeix aquesta investigació.

Contacte:

- Sara Esqué. Universitat d'Andorra. Escola d'Infermeria. sesque@uda.ad (~~doctoranda~~)
- Mercè Gisbert. Universitat Rovira i Virgili. Departament de Pedagogia merce.gisbert@urv.cat (~~directora de tesi~~)
- Mar Lleixà. Institut Català de la Salut Terres de l'Ebre. Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Infermeria mar.lleixa@urv.cat (~~directora de tesi~~)
- Virgínia Larraz. Universitat d'Andorra. Ciències de l'Educació vlarraz@uda.ad

4. Resum

Aquesta comunicació presenta els resultats d'una investigació en el context de la Universitat d'Andorra, en els estudis del bàtxelor en infermeria, i es concreta en l'assignatura d'estades

formatives clíniques I, en l'activitat d'avaluació «diari reflexiu». Els valors i les actituds, el procés reflexiu, el dossier d'aprenentatge i la tutorització en són els eixos fonamentals.

Com a resultats principals, s'obté un sistema de categories de valors i actituds, i la rúbrica, que ha estat validada per experts.

5. Desenvolupament

a. Introducció

La finalitat d'aquesta comunicació és presentar els resultats obtinguts en el procés d'elaboració d'un sistema de categories de valors i actituds dels estudiants d'infermeria i la rúbrica d'avaluació del diari reflexiu.

Aquesta investigació es desenvolupa en el context de les estades formatives del bàtxelor en infermeria de la Universitat d'Andorra i té diversos eixos: els estudiants d'infermeria en el context d'estades formatives clíniques, els valors i les actituds que mostren a través del diari reflexiu del dossier d'aprenentatge i el seguiment i l'orientació per part del tutor.

b. Objectius

Objectiu general: Identificar les valors i les actituds que han de desenvolupar els estudiants d'infermeria durant les EFC i dissenyar un procés d'avaluació.

Objectiu 1: Dissenyar un sistema de categories de valors i actituds.

Objectiu 2: Conèixer si existeix una influència per part del tutor i de l'àmbit assistencial.

Objectiu 3: Dissenyar una eina d'avaluació de valors i actituds.

c. Metodologia

La metodologia utilitzada és qualitativa descriptiva, amb la finalitat d'explorar el comportament, els valors i les actituds que mostren els estudiants d'infermeria del bàtxelor durant les estades formatives, a través de l'anàlisi en profunditat de l'activitat «diari reflexiu».

La investigació es duu a terme durant el curs 2011-2012 i segueix les fases següents: (1) disseny del dossier d'aprenentatge: com a projecte educatiu, disposa del pla docent (competències, metodologia, activitats i criteris d'avaluació), que s'explica abans de l'inici de les estades formatives, tant als estudiants com als tutors acadèmics; (2) creació del sistema de categories d'anàlisi en profunditat dels diaris reflexius, que relaciona alhora les categories, les

actituds i els valors professionals, i (3) disseny i creació de la rúbrica «diari reflexiu» a partir dels resultats de l'anàlisi en profunditat dels diaris reflexius i de l'obtenció del sistema de categories de valors i actituds, que serveixen per a dissenyar els criteris i nivells d'assoliment de la rúbrica que es valida, de manera interna i externa, per experts.

Els recursos utilitzats per a dur a terme aquesta investigació són els següents: (1) tecnològics: l'ús de l'aula virtual com a eina de comunicació i treball entre l'estudiant i el tutor i (2) pedagògics: la guia del dossier d'aprenentatge i activitats, la rúbrica amb criteris objectius d'avaluació i seguiment.

d. Avaluació i resultats

L'avaluació del dossier d'aprenentatge implica una avaluació formativa, en base a la reflexió, permet avaluar de manera continuada i formativa, requereix una important inversió de temps, així com capacitat de diàleg, negociació i interacció. La reflexió permet a l'estudiant valorar el procés d'aprenentatge de la manera següent: (1) ser conscient de l'aprenentatge i l'evolució; (2) plantejar dubtes, (3) identificar els punts forts i febles, i (4) modificar i reorientar el procés.

En el cas del tutor, fa el seguiment mitjançant els espais de comunicació de l'aula virtual utilitzant la comunicació asíncrona. El tutor fa aquest seguiment de dues maneres: (1) valoració setmanal: es desplaça al centre o institució sanitària, on valora el procés d'aprenentatge de cada estudiant amb l'estudiant i el tutor professional, que també exerceix les funcions de tutorització, li proporciona oportunitats d'aprendre i l'avalua i (2) valoració diària: qualifica el diari reflexiu de cada estudiant a través del fòrum de l'estada. Aquesta qualificació és qualitativa i quantitativa, d'acord amb els criteris de la rúbrica de l'activitat. Aquest seguiment continuat per part del tutor permet individualitzar el seguiment del procés d'aprenentatge dels estudiants.

L'equilibri d'avaluació s'aconsegueix amb el plantejament del dossier d'aprenentatge, i en concret l'activitat «diari reflexiu», ja que té en compte: (1) la qualificació obtinguda de l'activitat com a suma de les qualificacions de la reflexió diària i com a valoració quantitativa; (2) la valoració del resultat s'aconsegueix a través de la rúbrica amb els criteris d'avaluació adients, i (3) la valoració positiva del progrés de l'estudiant al llarg de les estades formatives, que pot estar condicionat per la pràctica, la reflexió diària que se li encomana i també pel seguiment del tutor, com a valoració qualitativa, que permet reforçar els aspectes positius, destacar els aspectes negatius i suggerir possibilitats de millora.

Els resultats que s'obtenen en aquesta investigació es relacionen amb els objectius plantejats:

En referència a l'objectiu 1, dissenyar un sistema de categories de valors i actituds, s'obté el resultat 1: sistema de categories de valors i actituds, que relaciona unitats de significació per a identificar contingut significatiu, les quals s'agrupen per categories, la relació entre categories i les actituds rellevants en la formació infermera, i la relació amb els valors professionals. Aquest sistema de categories permet analitzar de manera sistemàtica els valors i les actituds que presenten els estudiants a través de les reflexions a l'activitat «diari» amb una visió completa.

En referència a l'objectiu 2, conèixer si hi ha una influència per part del tutor i de l'àmbit assistencial, s'obtenen el resultat 2 (evolució de les reflexions) i el resultat 3 (estadística descriptiva segons el període i l'àmbit assistencial). Destaquem en diverses aportacions dels estudiants la importància del procés reflexiu. Considerem que l'activitat diari reflexiu ajuda a desenvolupar la reflexió envers el procés d'aprenentatge, que és condiciona pel recull de les evidències i el seguiment de la l'evolució mateixa. Alhora, el tutor acadèmic és indispensable per a l'acompanyament de l'estudiant: li potencia l'autonomia, li dissenya situacions d'aprenentatge i li dona suport continuat.

En referència a l'objectiu 3 (dissenyar una eina d'avaluació de valors i actituds), s'obté el resultat 4 (rúbrica diari reflexiu, validada per experts). El procés de validació externa per experts consisteix a valorar tant els resultats d'aprenentatge (pertinença i importància), com els nivells d'assoliment de cada resultat (pertinença, gradació i comprensió). Les aportacions dels experts han estat incorporades a la rúbrica, fet que millora la qualitat i validesa de l'instrument.

e. Impacte / Sostenibilitat

L'impacte d'aquesta investigació en les assignatures d'estades formatives dels estudis del bàtxelor és rellevant pels motius següents: (1) a llarg termini millora l'adquisició d'actituds que contribueixen a perfeccionar el cuidatge amb qualitat, i a curt termini permet valorar els indicadors actitudinals (nivells), relacionats per curs acadèmic, que permetin assegurar l'adquisició i avaluació de les competències relacionades amb la infermeria; (2) la tutorització permet aplicar la metodologia centrada en l'estudiant, i (3) l'ús del dossier d'aprenentatge permet recollir evidències i potencia l'autonomia de l'estudiant.

S'han dissenyat activitats rellevants, progressives i sostenibles en tots tres cursos.

f. Línies futures / Noves oportunitats

Es vol donar continuïtat a l'estudi de les actituds dels estudiants d'infermeria amb el disseny d'activitats per a treballar les actituds i la pràctica reflexiva.

Alhora, seria interessant continuar l'estudi, tant de manera transversal com longitudinal, de l'evolució de les actituds, així com la influència del tutor en el procés d'aprenentatge.

g. Conclusió (reflexió)

Arribem a les següents conclusions, tenint en compte els objectius de la investigació i els resultats obtinguts:

1) És important el treball dels valors i de les actituds, sobretot en les professions sanitàries, des dels estudis i mitjançant instruments de mesura i avaluació, com pot ser el sistema de categories que permet relacionar-ho amb les actituds i els valors que s'esperen dels estudiants.

2) El procés reflexiu afavoreix la comprensió de conceptes, de situacions i actuacions dels professionals. Les estades formatives es consideren una oportunitat idònia per a reflexionar i adonar-se de la pròpia actuació i evolució. Per això el dossier d'aprenentatge, com a eina pedagògica, afavoreix el recull d'evidències i la reflexió, permet al tutor orientar l'estudiant seguint la metodologia centrada en i avalua tant qualitativament com quantitativament i de manera continuada.

3) L'anàlisi en profunditat dels diaris dóna una visió qualitativa, que observa l'evolució de les reflexions dels estudiants i el seguiment que en fa el tutor acadèmic, i una visió quantitativa mitjançant l'estadística descriptiva.

4) Les dades obtingudes de l'anàlisi permeten aconseguir uns criteris d'avaluació, impliquen el disseny d'una eina d'avaluació de valors i actituds, que s'ha considerat convenient validar de manera interna i externa. L'instrument validat permet aplicar els criteris objectivament, plantejar noves situacions de reflexió, com ara per a l'avaluació, i alhora fa que l'estudiant pugui saber què s'espera de les seves intervencions i com serà avaluat.

6. Referències bibliogràfiques

ADELL, J.; SALES, A. (1999). *El profesor online: elementos para la definición de un nuevo rol docente*. Consultat el 7/5/2014 en <http://gte2.uib.es/edutec/sites/default/files/congresos/edutec99/paginas/105.html>.

AJZEN, I. (2005). «Attitudes and Personality Traits». En I. Ajzen (ed.) *Attitudes, Personality, and Behavior* (2a ed.), p. 1-23. Londres: McGraw-Hill International.

ALLPORT, G. W. (1935). «Attitudes». En C. Murchison (ed.), *Handbook of Social Psychology*, p. 798–844. Worcester: Clark University Press.

BARBERÀ, E. (2008). *El estilo e-portafolio*. Barcelona: UOC.

BARBERÀ, E.; DE MARTÍN, E. (2009). *Portafolio electrónico: aprender a evaluar el aprendizaje*. Barcelona: UOC.

BARRETT, H. C. (2000). «Create Your Own Electronic Portfolio. Using Off-the-Shelf Software to Showcase your own or Student Work». *Learning & Leading with Technology*, 27 (7), p. 14-21. Consultat el 29/10/2013 en <http://electronicportfolios.org/portfolios/LLwTApr00.pdf>.

BARRETT, H. C. (2006). *Authentic Assessment with Electronic Portfolios using Common software and web 2.0 Tools*. Consultat el 27/5/2014 en <http://electronicportfolios.com/web20.html>.

BARRETT, H. C. (2009). *Balancing 2 Faces of Eportfolios*. Consultat l'1/4/14 en <http://electronicportfolios.org/balance/>.

CAMBRIDGE, B.; CAMBRIDGE, D.; YANCEY, K. (2009). *Electronic Portfolios 2.0: Emergent Research on Implementation and Impact*. Sterling, Virginia: Stylus Publishing.

CAMPBELL, D.; MELENYZER, B.; NETTLES, D.; WYMAN, R. (2011). *How to Develop a Professional Portfolio. Manual for Teachers*. Nova Jersey: Pearson.

Cebrián, M. (2011). «Supervisión con e-portafolios y su impacto en las reflexiones de los estudiantes en el Practicum. Estudio de caso». *Revista de Educación*, 354, p. 183-208. Consultat el 19/10/13 en http://www.revistaeducacion.educacion.es/re354/re354_08.pdf.

COHEN, L; MANION, L. (1990). *Métodos de investigación educativa*. Madrid: La Muralla.

COLÉN, M. T.; GINÉ, N.; IMBERNON, F. (2006). *La carpeta de aprendizaje del alumno universitario*. Barcelona: Octaedro.

Dewey, J. (1978). *Democracia y Escuela*. Buenos Aires: Losada.

ESQUÉ, S.; GISBERT, M.; LARRAZ, V. (2014). «El uso del e-portafolios en las prácticas del Bàtxelor en Enfermería». *REDU: Revista de Docencia Universitaria*, 12 (1), 399-423. Consultat l'1/6/2014 en <http://www.red-u.net>.

FARÍAS, G. M.; GARCÍA, M. (2007). «La reflexión personal y el aprendizaje basado en la experiencia mediante el desarrollo de un portafolio electrónico de evidencias». Conferencia Internacional en Tecnología e Innovación Educativa. REDIIEN'07. Monterrey, Mèxic. Consultat el 19/10/13 en http://www.ruv.itesm.mx/convenio/catedra/recursos/material/ci_08.pdf.

FERNÁNDEZ, F. (2007). «La tutoría virtual en la teleformación». En J. Cabero i J. Barroso (coord.), *Posibilidades de la teleformación en el Espacio Europeo de la Educación Superior*, p. 47-67. Granada: Octaedro.

GISBERT, M. (2002). «El nuevo rol del profesor en entornos tecnológicos». *Acción pedagógica*, 11 (1), 48-59. Consultat el 29/4/2014 en http://www.saber.ula.ve/bitstream/123456789/17053/1/art5_v11n1.pdf.

GISBERT, M., CABERO, J. ;LLORENTE, M. C. (2007). «El papel del profesor y el estudiante en los entornos tecnológicos de formación». En J. Cabero (coord.), *Tecnología Educativa*, p. 263-280. Madrid: McGrawHill.

LARRAZ, V. (2013). *La competència digital*. (Tesi doctoral). Consultat el 20/1/2014 en <http://www.tdx.cat/handle/10803/113431>.

LLEIXÀ, M. (2008). *La tutoria virtual i la inserció laboral dels professionals d'infermeria*. (Tesi doctoral). Universitat Rovira i Virgili.

MEDINA, J. L., JARAUTA, B.; IMBERNON, F. (2010). *La enseñanza reflexiva en la Educación Superior*. *Cuadernos de Docencia Universitaria*, 17. Barcelona: Octaedro.

PÉREZ, A. (1990). «Comprender y enseñar a comprender. Reflexiones en torno al pensamiento de J. Elliott». En J. Elliott (1994). *La investigación-acción* (2ª ed.), p. 9-18. Madrid: Morata.

RAMIÓ, A. (2005). *Valores y actitudes profesionales. Estudio de la práctica profesional enfermera en Catalunya*. (Tesi doctoral). Consultat el 1/12/12 en <http://www.tdx.cat/handle/10803/2867>.

SALINAS, J.; PÉREZ, A.; DE BENITO, B. (2008). *Metodologías centradas en el alumno para el aprendizaje en red*. Madrid: Síntesis.

SAVICKAS, M. L.; NOTA, L.; ROSSIER, J.; DAUWALDER, J. P.; DUARTE, M. E.; GUICHARD, J.; SORESI, S.; VAN ESBROECK, R.; VAN VIANEN, A. E. M. (2009). «*Life Designing: A Paradigm for Career Construction in the 21st Century*». *Journal of Vocational Behavior*, 75 (3), p. 239-250.

TUR, G. (2013). *Projecte de portafoli electrònic amb eines de la web 2.0 als estudis de grau d'educació infantil de la Universitat de les Illes Balears a la seu d'Eivissa. Estudi de cas*. (Tesi doctoral). Consultat l'1/6/2014 en <http://www.tdx.cat/handle/10803/111339>.

VENINI, E. (1990). «*¿Quin tipus de preguntes fem als nostres alumnes?*». *Comunicació Educativa*, 1, p. 17-19. Consultat el 16/04/2014 en <http://www.publicacionsurv.cat/ojs/revistes/index.php/comeduc/article/view/61>.